

Utflyttnings konsekvenser

Fabian Wallen och Stefan Fölster

april, 2005

Sammanfattning.....	3
Utflyttningens konsekvenser.....	4
Handelsteori och utflyttning.....	5
Tre olika sätt att approximera utflyttningen.....	5
Växande import av insatsvaror.....	6
Stigande sysselsättning i svenskägda företag utomlands.....	7
Utflyttningen leder till en nettoförlust av jobb i Sverige.....	8
Direkta effekter på sysselsättningen.....	9
Indirekta effekter på sysselsättningen.....	9
Faktorer bakom utflyttningen.....	10
Utflyttningens nettoeffekter.....	12
Omvandling kräver nya och växande företag i Sverige.....	15
Slutsatser.....	17
Referenser.....	19

Sammanfattning

Sverige är utan tvekan ett utpräglat globaliserat land. Historiskt har Sveriges framgång legat i att den ekonomiska politiken anpassats efter rådande förutsättningar, vilket inneburit att svenska företag fått möjlighet att ta vara på de vinster som globaliseringen erbjuder. I dagsläget finns en uppenbar risk att den accelererande utflyttningen av produktion till lågkostnadsländer istället resulterar i negativa samhällsekonomiska nettoeffekter till följd av de konsekvenser utflyttningen får på den svenska arbetsmarknaden. Så borde och behöver dock inte vara fallet.

Det blir allt mer tydligt att det pågår en omfattande utflyttning av produktion från Sverige. Den svenska industrins import av insatsvaror stiger år för år. Antal anställda inom svenskägda företag i utlandet ökar. Undersökning efter undersökning visar dessutom att allt fler företag får upp ögonen för de vinster som kan komma av en utflyttning.

Motiven bakom utflyttningen är flera. I många fall är det ett sätt att expandera på en ny och växande marknad. Men i många andra fall är det kostnadsbesparingar som är det främsta motivet. I de flesta av de nya EU-länderna är exempelvis arbetskraftskostnaderna enbart 10-20 procent av den svenska nivån. I Kina och Indien ligger nivån snarare på 2-3 procent. Arbetsmarknaden är inte heller lika reglerad i dessa länder och skattenivåerna är dessutom betydligt mer gynnsamma.

I en analys av utflyttningens nettoeffekter har McKinsey Global Institute visat på stora potentiella vinster för den amerikanska ekonomin, detta då en stor andel av dem som förlorar jobb snabbt återanställs. För länder med en lägre flexibilitet på arbetsmarknaden tenderar dock utflyttningens nettoeffekter snarare att bli negativa. Den svenska arbetsmarknaden är sannolikt långt ifrån så flexibel som den amerikanska, vilket bland annat illustreras av den högre långtidsarbetslösheten. Enligt en analys av de svenska nettoeffekterna, utifrån McKinsey Global Institute:s beräkningar, uppgår den potentiella nettoeffekten för svensk ekonomi till 95 öre för varje utflyttad krona. Detta innebär med andra ord att utflyttningen av produktion beräknas resultera i en förlust om 5 öre per utflyttad krona för Sveriges del.

Med en mycket hög grad av forskning och utveckling har den svenska ekonomin en komparativ fördel i kapitalintensiv produktion. I ITPS och NUTEK:s undersökningar av det svenska näringsklimatet visar det sig emellertid att allt färre företag bedömer att de kommer att öka sina satsningar på forskning och utveckling i framtiden. Det finns därför en risk i att ta svenska företags nutida stora satsningar på forskning och utveckling för givet.

Med bättre förutsättningar för nyföretagande skulle den svenska ekonomin bättre kunna utnyttja sina komparativa fördelar och dessutom möjliggöra för fler människor att inkluderas på arbetsmarknaden. Därmed skulle Sverige kunna klara sig genom strukturomvandlingen som en klar vinnare. Det har varit möjligt förr och det borde vara möjligt såväl idag som imorgon.

Utflyttnings konsekvenser

Det är ingen överdrift att hävda att Sverige fram till slutet på 1800-talet var ett mycket fattigt land. Tre år av mycket dåliga väderförhållande i slutet av 1860-talet fick katastrofala konsekvenser för den svenska jordbrukssektorn, vilken sysselsatte cirka 70 procent av befolkningen. Den svenska ekonomin försattes i en djup kris.

Detta var samtidigt startskottet för en viktig strukturomvandling av den svenska ekonomin, från en underutvecklad jordbruksekonomi till en välutvecklad industrialiserad ekonomi. Denna omvandling hade dock inte varit möjlig om det inte hade varit för de många förändringar på det politiska planet som iscensattes under den senare hälften av 1800-talet, med kraftigt reducerade importtullar, fri in- och utvandring, ett fritt banksystem, samt avskaffandet av skråväsendet.

I dagsläget närmar vi oss en ny period av strukturell förändring. Till skillnad från situationen i slutet på 1800-talet är det idag inte människorna som utvandrar, utan snarare är det företagen och jobben som flyttar till bördigare marker.

Globalisering, och i synnerhet internationell handel, har varit den enskilt viktigaste komponenten för svensk ekonomisk tillväxt under de senaste 150 åren.¹ Att stoppa, eller på annat sätt förhindra, globaliseringsprocessen är varken möjligt eller, än mindre, eftersträvansvärt. Tvärtom bör den ekonomiska politiken anpassas för att på bästa möjliga sätt ta vara på de möjligheter som globaliseringen medför. Den produktion som flyttas utomlands bör ersättas av ny produktion och de jobb som försvinner bör ersättas av nya arbeten i Sverige.

I den här rapporten analyserar vi utflyttnings konsekvenser. Först undersöker vi omfattningen av svenska företags utflyttning av produktion. Därefter redogör vi för några av de motiv som kan föreligga inför en förflyttelse av verksamheten utomlands. Vidare analyseras potentiella nettoeffekter på den svenska ekonomin, och inte minst den svenska arbetsmarknaden, av utflyttningen. Slutligen diskuteras behovet av en motvikt till utflyttningen, bestående av expanderande företag i Sverige, inflyttning av produktion till Sverige, samt ett högre nyföretagande.

---

¹ Under 2004 uppgick den svenska exporten av varor och tjänster till ett värde av 1 176 miljarder kronor eller 46 procent av BNP.

Handelsteori och utflyttning

I början av 1900-talet utvidgade de två svenska nationalekonomerna Eli Heckscher och Bertil Ohlin teorin om komparativa fördelar genom att introducera skillnader i produktionsfaktorer, såsom land, arbete och kapital, som förklarande variabler för handel mellan länder.

Med denna utvidgning var det möjligt att förklara förekomsten av handel även då olika länder inte skiljde sig åt vad gäller produktionsmöjligheter, utan enbart vad gäller relativ tillgång på produktionsfaktorer. Heckscher och Ohlin menade att skillnader mellan länders relativa tillgång till produktionsfaktorer resulterade i skillnader i produktionsfaktorernas priser. Detta resulterade i sin tur i prisskillnader i varor och tjänster mellan länderna.

I länder som hade relativt god tillgång till kapital var priset på kapital relativt lägre och i länder som hade relativt god tillgång till arbetskraft var priset på arbete relativt lägre. Kapitalintensiva länder skulle därmed vara väl positionerade för export av kapitalintensiva produkter och vice versa.²

Heckscher och Ohlins teori är i allra högsta grad fortfarande relevant. Omvandlingen av länders ekonomier till följd av skillnader i tillgång och pris på arbetskraft respektive kapital tar sig idag uttryck på ett flertal olika sätt. I dagens Sverige kan denna omvandling dessvärre bäst beskrivas i termer av utflyttning, snarare än inflyttning eller nyskapande. Utflyttningen kan vidare ses som ett samlingsnamn för de aktiviteter där produktion i Sverige på ett eller annat sätt byts ut mot produktion i utlandet. Detta kan ske genom att företag flyttar ut delar av, eller rentav hela, produktionsanläggningar till utlandet, eller genom att svenska underleverantörer byts ut mot underleverantörer i utlandet.

Tre olika sätt att approximera utflyttningen

Utflyttning av produktion från Sverige till andra länder samt anlitan av externa leverantörer utomlands är knappast något nytt fenomen. Redan på 1960- och 1970-talen valde till exempel flertalet svenska textilföretag att förlägga produktion till Portugal och andra länder med låga arbetskraftskostnader. Flertalet faktorer pekar dock på att utflyttningstrenden de senaste åren har accelererat då det har blivit såväl enklare som mindre kostsamt att flytta kapital, varor och tjänster mellan olika länder.

Under de senaste 15 åren har en rad före detta planekonomiskt styrda länder genomgått en förändringsprocess i marknadsekonomisk riktning. Då dessa länder är relativt arbetsintensiva, samt då arbetskraftskostnaderna är relativt låga, har en växande andel företag från de "gamla" marknadsekonomierna valt att på ett eller annat sätt flytta produktion till dessa "nya" marknadsekonomier. Ambitionen att flytta produktion har säkerligen stärkts ytterligare då företagsklimatet

---

² E. Heckscher, *The Effect of Foreign Trade on Distribution of Income*, Ekonomisk Tidskrift, 1919, omtryckt i H.S. Ellis and L.A.Metzler (eds.), A.E.A., *Readings in the Theory of International Trade*, 1949.
B. Ohlin, *Interregional and International Trade*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1933.

generellt sett är bättre i dessa länder, bland annat i form av lägre skatter och mindre reglerade arbetsmarknader.

Med hjälp av befintlig statistik och undersökningar kan det därför vara av intresse att försöka approximera i vilken utsträckning det verkligen sker en utflyttning. I denna studie presenterar vi tre olika faktorer som alla pekar på en omfattande utflyttning av produktion från Sverige. För det första, en växande import av insatsvaror till den svenska industrin indikerar att utländska underleverantörer knapar åt sig marknadsandelar från svenska underleverantörer. För det andra, en växande sysselsättning utomlands och en sjunkande inhemsk sysselsättning hos svenska multinationella företag indikerar att svensk arbetskraft substitueras mot utländsk arbetskraft. För det tredje, en undersökning av cirka 5 000 svenska företags syn på utflyttning indikerar att de direkta och indirekta effekterna av utflyttningen av produktion leder till en nettoförlust av jobb i Sverige.

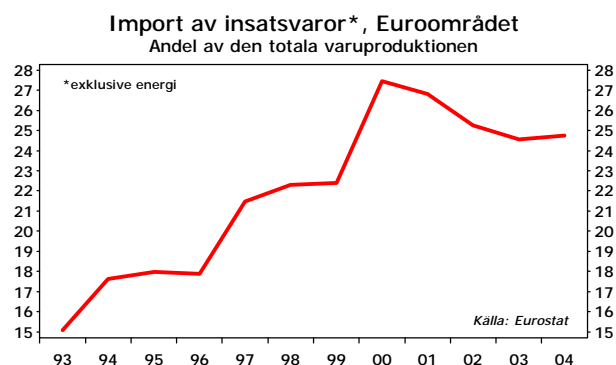
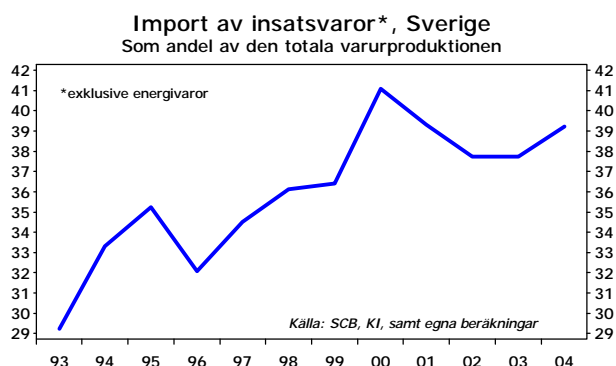
Växande import av insatsvaror

Ett sätt att undersöka hur svenska underleverantörer påverkas av utflyttningen är att ställa värdet av insatsvaruimporten i relation till värdet av den totala inhemska varuproduktionen.

För drygt lite drygt ett decennium sedan, 1993, uppgick värdet av insatsvaruimporten, exklusive råolja och petroleumprodukter, till 29 procent av varuproduktionen. Denna siffra har trendmässigt stigit för att 2004 uppgå till 39 procent. Detta innebär att allt fler svenska företag har valt att använda sig av utländska underleverantörer vid införskaffande av insatsvaror. Svenska underleverantörer har med andra ord förlorat marknadsandelar.

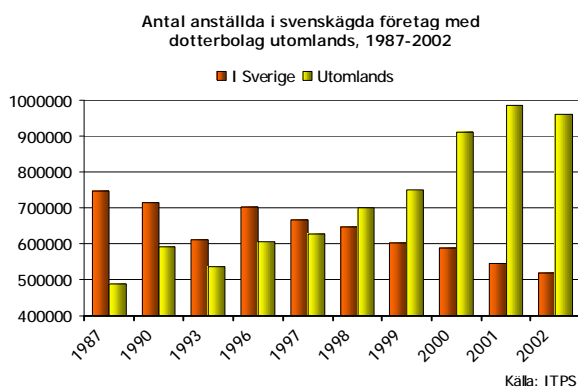
Detta är inte en utveckling som är typisk för Sverige. Inom euroområdet har utvecklingen gått i en liknande riktning, även om nivån där är betydligt lägre. Från att ha utgjort cirka 15 procent av värdet av den totala varuproduktionen 1993, utgjorde insatsvaruimporten 25 procent av varuproduktionens värde 2004.

Den främsta förklaringen bakom den starka tillväxten av importerade insatsvaror är det kraftigt stigande utbudet av billiga, men ändå kvalitativa, industrivaror på världsmarknaden. Reducerade handelshinder, sänkta transportkostnader, och en snabb utveckling av informationsteknologi, har pressat ned transaktionskostnaderna för företag i "gamla" marknadsekonomier att importera insatsvaror från länder där dessa varor är avsevärt mycket billigare att producera.

Stigande sysselsättning i svenskägda företag utomlands

Ett sätt att mäta graden av utflyttning är att analysera utvecklingen av antalet anställda i svenskägda koncerner med verksamhet i utlandet. En stigande sysselsättning i svenskägda företag utomlands kan givetvis vara ett resultat av en ren marknadsexpansion, men om antalet anställda i företaget i Sverige samtidigt sjunker finns anledning att misstänka att det snarare rör sig om en kostnadsbesparande utflyttning. Mellan 1993 och 2003 ökade antalet anställda utomlands i svenskägda koncerner med 80 procent, eller drygt 400 000 personer. Samtidigt minskade dock antalet anställda i Sverige med 15 procent i samma företag. Sammantaget ökade sysselsättningen i företagen med 29 procent under perioden.

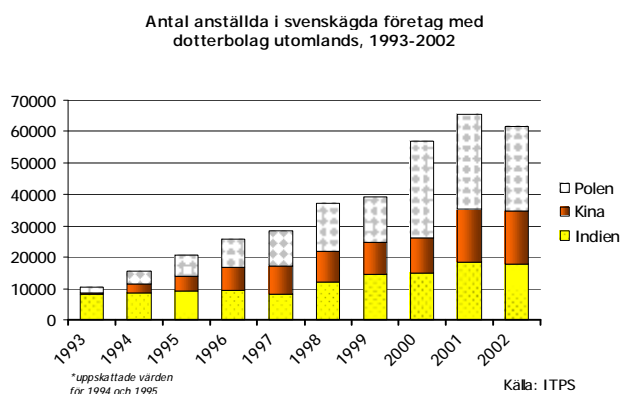
Ungefär två tredjedelar av ökningen av antal anställda utomlands skedde i de 22 rikaste OECD-länderna, i vilka arbetskraftskostnaderna enbart skiljer sig åt från Sverige på marginalen. Denna ökning bör därför inte klassificeras som utflyttning, utan är snarare en konsekvens av företagets marknadsexpansion och/eller uppköp av företag utomlands. Det svenska säkerhetsföretaget Securitas är ett bra exempel i det sammanhanget. Företaget har i dagsläget cirka 10 000 anställda i Sverige, men drygt 200 000 anställda i andra länder.³

Antal anställda i svenskägda företag med dotterbolag utomlands, 1993 och 2002

	1993	2002	Procentuell förändring
EU-15	315 013	446 029	41,6
USA	84 063	208 198	147,7
Norge	22 009	45 255	105,6
Kanada	7 473	14 533	94,5
Australien	7 394	12 208	65,1
Schweiz	5 464	6 677	22,2
Japan	4 231	3 211	-24,1
Nya Zeeland	742	1 201	61,9
Totalt, rika länder	446 389	737 312	65,2
Totalt, andra länder	88 758	223 540	151,9
Totalt antal anställda utomlands	535 147	960 852	79,5

Källa: ITPS

Ungefär en tredjedel av ökningen av antalet anställda utomlands skedde emellertid i andra länder än de 22 rikaste OECD-länderna. Totalt sett ökade sysselsättningen i svenskägda företag i dessa mindre rika länder med över 150 procent, eller 135 000 personer.

En stor andel av den sysselsättningsökningen är direkt relaterad till svenska företag som förlagt produktion i lågkostnadsländer, inte minst Central- och Östeuropa, samt Indien och Kina. I Polen, Kina och Indien har det sammanlagda antalet anställda i svenskägda företag ökat från cirka

³ Securitas bildades 1934. Under företagets första 55 år var det enbart verksamt i Sverige. Den stora internationaliseringsprocessen påbörjades 1989 med uppköp av säkerhetsföretag i Norge, Danmark, Portugal och Ungern. Mellan 1992-1997 följde uppköp i Spanien, Frankrike, Tyskland, Österrike, Schweiz, Finland, Storbritannien, Polen och Estland. Med uppköpet av Pinkerton 1999 och Burns International 2000 tog Securitas klivet in på den nordamerikanska marknaden. Idag har Securitas över 210 000 anställda i 30 länder.

10 000 år 1993 till över 60 000 år 2002. Detta är en ökning med nära 500 procent på mindre än 10 år.⁴

Utflyttningen leder till en nettoförlust av jobb i Sverige

Trots att utflyttning av produktion i sig inte är något nytt fenomen finns ännu inte särskilt många undersökningar över omfattning och effekter av utflyttningen. Enligt en undersökning av den danska konsultfirman Rambøll Management har cirka 12 procent av de nordiska företagen flyttat produktion utomlands de senaste två åren. För Sveriges del hamnar siffran på 11 procent, vilket är något lägre än Danmark och Norge, men något högre än Finland.⁵

Utflyttning av verksamhet de senaste två åren Andel av företagen			
	Ja	Nej	Vet ej
Danmark	13,9%	80,9%	5,2%
Norge	14,0%	79,1%	6,9%
Sverige	10,7%	79,8%	9,5%
Finland	10,0%	75,4%	14,5%
Totalt, Norden	12,3%	78,8%	8,9%

Källa: Rambøll Management (2004)

Med syfte att undersöka omfattningen av utflyttningen från Sverige genomförde Svenskt Näringsliv en undersökning bland drygt 900 små och medelstora företag under hösten 2004.⁶ Undersökningens resultat låg helt i linje med resultatet från den danska undersökningen. Ungefär vart tionde företag hade flyttat produktion utomlands de senaste fem åren. Dock ställdes här ytterligare en fråga med syfte att undersöka eventuella indirekta effekter. Det visade sig då att en femtedel av företagen förlorat uppdrag under de senaste fem åren till följd av att deras kunder förlagt delar av sin verksamhet till externa leverantörer utomlands och/eller flyttat verksamhet utomlands. Under de kommande fem åren förväntades denna siffra stiga till 30 procent.

Undersökningens resultat styrkte hypotesen om att det för närvarande finns en trend mot ökande utflyttning bland svenska företag. Undersökningen visade vidare att utflyttningen tenderar att leda till en nettoförlust av jobb i Sverige.

Då resultaten från undersökningen var relativt dramatiska ställdes motsvarande frågor till en större panel med företag i samband med Svenskt Näringslivs Rekryteringsenkät 2004/2005. Denna undersökning besvarades av cirka 5 000 företag i alla storlekar och inom alla branscher.⁷ Än en gång styrktes hypotesen om att det pågår en omfattande utflyttning av produktion från Sverige.

Resultaten från Rekryteringsenkäten kan delas upp i två delar. I den första delen redovisas den andel företag som har flyttat verksamhet utomlands alternativt anlitat externa leverantörer utomlands under de senaste fem åren, samt hur detta har påverkat antalet anställda i företagen i Sverige. I den andra delen redovi-

⁴ *Svenskägda koncerner med verksamhet i utlandet 2002*, S2004:003, ITPS.

⁵ Undersökningen genomfördes av Rambøll Management på uppdrag av danska LO samt Nærings- og Nydelsesmiddelarbejder Forbundet (NNF). I undersökningen intervjuades 2 643 representativt utvalda verksamheter i Danmark, Norge, Sverige och Finland. Undersökningen presenterades i Ugebrevet A4, 31 januari, nr. 4, 2005.

⁶ Undersökningen genomfördes i samarbete med Demoskop mellan 4 och 14 oktober, 2004. Sammanlagt 916 företag med 1-49 anställda intervjuades.

⁷ Undersökningen genomfördes i samarbete med TEMO under december 2004 och januari 2005. Resultaten finns redovisade i *Rekryteringsenkäten 2004/2005, Vart tar jobben vägen? - obalans på arbetsmarknaden*, Svenskt Näringsliv, mars 2005.

sas de indirekta effekter som uppstår i form av att företag förlorar uppdrag till följd av att kunder på ett eller annat sätt flyttar verksamhet utomlands. Inom båda delarna redovisas dessutom förväntningar för de kommande fem åren.

Direkta effekter på sysselsättningen

Omfattning av svenska företags utflyttning	Senaste 5 åren	Kommande 5 åren
Förlagt/planerar att förlägga delar av verksamhet utomlands	12,0%	18,0%
Utflyttningen har lett/leder till ökat antal anställda i Sverige	4,0%	3,0%
Positiv jobbeffekt i Sverige (antal anställda)	1 850	3 589
Utflyttningen har lett/leder till minskat antal anställda i Sverige	52,0%	69,0%
Negativ jobbeffekt i Sverige (antal anställda)	118 844	349 406
Nettoeffekt av antalet anställda till följd av utflyttning	116 993	345 817

En dryg tiondel av företagen svarade att de på ett eller annat sätt flyttat produktion utomlands under de senaste fem åren. Över hälften av de företag som har

Källa: Svenskt Näringsliv (2005)

flyttat ut verksamhet rapporterade att detta har resulterat i ett färre antal anställda i deras företag. Detta kan jämföras med endast fyra procent som svarade att antalet anställda har ökat till följd av utflyttningen. Om man antar att de företag som deltog i enkäten är representativa för företagen i det svenska näringslivet i stort visar det sig att det, netto, har försvunnit nästan 120 000 jobb som en följd av de senaste fem årens utflyttning.⁸

Nästan en femtedel av företagen i enkäten uppgav att de överväger att flytta produktion utomlands de närmaste fem åren. Nästan sju av tio företag som överväger att flytta ut verksamhet uppgav vidare att detta kommer att resultera i ett färre antal anställda i deras företag. Endast 3 procent svarade att antalet anställda förväntas öka till följd av utflyttningen. Om man antar att de företag som deltagit i enkäten är representativa för företagen i det svenska näringslivet innebär det att drygt 345 000 jobb förväntas försvinna till följd av utflyttning under de närmaste fem åren.

Indirekta effekter på sysselsättningen

Då ett företag flyttar hela eller delar av verksamheten utomlands, eller då företaget väljer att anlita externa leverantörer utomlands, uppstår med stor sannolikhet en rad indirekta effekter på såväl produktion som sysselsättning i hemlandet. Bland annat riskerar utflyttningen att slå hårt på de många inhemska underleverantörerna som på ett eller annat sätt levererar insatsvaror och/eller tjänster till industrin. Underleverantörens roll i samhällsekonomin är inte att förglömma, även om det i debatten allt som oftast är just det utflyttande företaget som media, politiker, etcetera, väljer att fokusera på. Dessa effekter har dessvärre hittills varit mycket svåra att approximera.

Omfattning av svenska företags utflyttning, indirekta effekter	Senaste 5 åren	Kommande 5 åren
Förlorat/förväntas förlora uppdrag till följd av kunders utflyttning	25,0%	32,0%
Detta har lett/leder till ökat antal anställda i Sverige	1,0%	1,0%
Positiv jobbeffekt i Sverige (antal anställda)	16 271	3 751
Detta har lett/leder till minskat antal anställda i Sverige	55,0%	46,0%
Negativ jobbeffekt i Sverige (antal anställda)	197 516	180 415
Nettoeffekt av antalet anställda till följd av kunders utflyttning	181 245	176 665

Källa: Svenskt Näringsliv (2005)

⁸ Denna beräkning genomfördes av TEMO utifrån antalet anställda i Sverige i de företag som medverkade i enkäten uppdelat på storleksordning samt det totala antalet företag i Sverige i respektive storleksordning.

Bland de företag som medverkade i Rekryteringsenkäten uppgav vart fjärde företag att de förlorat uppdrag under de senaste fem åren till följd av att kunder på ett eller annat sätt flyttat produktion utomlands. I över hälften av företagen som förlorat kunder till följd av utflyttningen hade detta lett till ett minskat antal anställda. Om man antar att de företag som deltagit i enkäten är representativa för företagen i det svenska näringslivet innebär det att drygt 180 000 jobb försvunnit de senaste fem åren till följd av att kunder på ett eller annat sätt flyttat ut verksamhet.

Nästan vart tredje företag uppgav att de förväntade sig att under de kommande fem åren förlora uppdrag till följd av att kunder på ett eller annat sätt flyttar produktion utomlands. Bland dessa företag svarade nästan hälften att antalet anställda förväntas minska till följd av att kunderna flyttar verksamhet utomlands. Om man antar att de företag som deltagit i enkäten är representativa för företagen i det svenska näringslivet innebär det att nästan 180 000 jobb förväntas försvinna under de närmaste fem åren till följd av att kunder på ett eller annat sätt flyttar ut verksamhet.

Utflyttningen är med andra ord här för att stanna och risken är dessutom stor att fler företag flyttar ut verksamhet de kommande fem åren jämfört med vad som skett de senaste fem åren. Svenska underleverantörer upplever situationen som besvärlig redan idag och förväntar sig dessutom allt tuffare tider framöver. Sammantaget kan konstateras att utflyttningen kan få bistra konsekvenser för den svenska arbetsmarknaden.

Faktorer bakom utflyttningen

Det finns ett flertal viktiga skäl varför ett företag väljer att flytta produktion från Sverige till utlandet, alternativt väljer att anlita externa leverantörer utomlands. För det första, det ger en uppenbar möjlighet att reducera produktionskostnaderna. För det andra, det kan föra företaget närmare nya, expanderande marknader. Med ekonomisk tillväxt följer en växande medelklass med både kapacitet och vilja att konsumera företagets produkter.

För det tredje, globaliseringsprocessen flödar både in i och ut från landet. För tio år sedan arbetade en tiondel av den privata sektorns anställda i utlandsägda företag. Idag har denna siffra stigit till 24 procent.⁹ Företag med utländska ägare har ofta utvecklat egna strukturer avseende exempelvis underleverantörer. Historiska relationer och uppbyggda erfarenheter av underleverantörer blir viktigare än geografiskt avstånd. Det blir med andra ord mindre viktigt att underleverantören är belägen i samma land som det i vilket den slutliga varan produceras.

Vi kommer här att fokusera på det första av de ovan nämnda skälen, det vill säga reduktionen av produktionskostnaden. Produktionskostnaden är till stor del relaterad till kostnaden för arbete. Då den europeiska statistikmyndigheten sammanställde arbetskraftskostnaden avseende 2002 i de olika EU-länderna hamnade Sverige näst högst, efter Danmark, med en genomsnittlig arbetskraftskostnad på 28,7 euro per timma inom tillverkningsindustri och tjänstesektor. I

---

⁹ Utlandsägda företag - ekonomiska uppgifter 2001-2002 S2004:006, ITPS.

samtliga av de nya EU-länderna, med undantag för Slovenien, Malta och Cypern, låg den genomsnittliga arbetskraftskostnaden lägre än en femtedel av den svenska nivån. I flera av länderna var arbetskraftskostnaden närmare en tiondel av den svenska nivån och i Lettland var den så låg som 8 procent.¹⁰

Arbetskraftskostnad och produktivitet
Genomsnitt, tillverkningsindustri och tjänstesektor, 2002

	Arbetskraftskostnad (Euro/timme)	Arbetskraftskostnad (i procent av Sverige)	Produktivitet** (i procent av Sverige)
Sverige	28,7	100,0	100,0
Cypern	9,9	34,5	71,4
Slovenien*	9,6	33,4	71,2
Tjeckien	5,4	18,8	59,7
Polen	5,3	18,5	49,6
Ungern*	4,2	14,6	65,3
Estland	3,7	12,9	46,2
Slovakien*	3,3	11,5	57,9
Lituaen	2,9	10,1	44,2
Lettland	2,4	8,4	39,5
Malta	-	-	83,1

*arb.kraftskostnad avser 2001

**produktion per anställd

Källa: Labour Costs in Europe 1996-2002, Eurostat, samt Eurostat Structural Indicators

pelvis Slovakien uppgår arbetskraftskostnaden till 11,5 procent av Sveriges nivå samtidigt som produktiviteten uppgår till 57,9 procent.¹¹

I många andra lågkostnadsländer, som till exempel Indien och Kina, saknas det officiell statistik över arbetskraftskostnads- och produktivitetsnivåer. Enligt *Labour Bureau Government of India* uppgick den genomsnittliga daglönen inom tillverkningsindustrin till cirka 100 rupees, eller mindre än 20 svenska kronor, mellan 1993-1999. De indiska delstaterna har infört separata minimilönenivåer, med den högsta minimilönenivån satt till 184 rupees per dag i delstaten Kerala.¹² Detta innebär att en försiktig uppskattning av den genomsnittliga arbetskraftskostnaden i Indien hamnar under 5 procent av den svenska nivån. I IMD:s *World Competitiveness Yearbook* uppskattas arbetskraftskostnaden inom den indiska respektive kinesiska tillverkningsindustrin till 0,43 USD/timme respektive 0,59 USD/timme. Detta skulle innebära en arbetskraftskostnad på cirka 2-3 procent av den svenska.¹³

Till detta bör noteras att arbetsmarknadslagstiftningen är relativt flexibel i de flesta av de nya EU-länderna samt Kina, inte minst i förhållande till Sverige. Detta är dock inte fallet i Slovenien och Indien. Det är förvisso väldigt svårt att jämföra olika länders lagar och regler för arbetsmarknaden, men ett försök presenteras i *World Economic Forum's Global Competitiveness Report*, i vilken man intervjuat närmare 5 000 företagsledare i 80 länder avseende huruvida lagstiftningen kring anställning och avskedning är restriktiv eller flexibel.

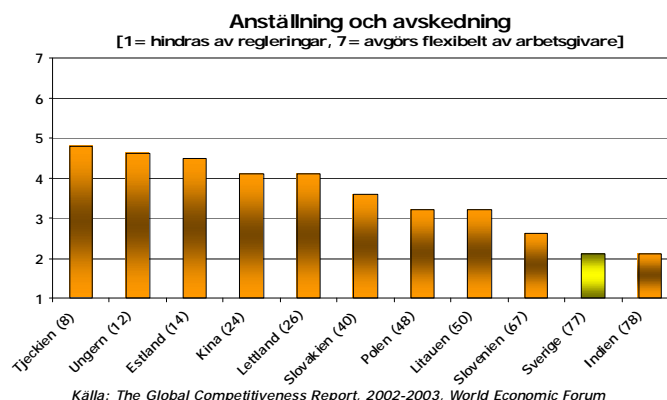
¹⁰ *Labour Costs in Europe 1996 - 2002*, Statistics in focus, Population and social conditions, 9/2004, Eurostat.

¹¹ Eurostat Structural Indicators.

¹² *Average daily earnings of workers in various rounds of occupational wage surveys, and Scheduled Employments in Central/State/Union Territory and Range of Minimum Wages as on June 12, 2001*. Labour Bureau Government of India. <http://www.labourbureau.nic.in>

¹³ *IMD World Competitiveness Yearbook 2003*, Institute for Management Development, Lausanne, Switzerland, 2003. Enligt samma rapport uppgick arbetskraftskostnaden inom svensk tillverkningsindustri till 19,52 USD/timme 2002.

Hong Kong, Singapore, USA och Danmark hamnar överst på WEF:s, samtidigt som länder såsom Sverige, Indien, Tyskland och Zimbabwe hamnar nederst. För företag som är baserade i länder med väldigt rigida regler och lagar kring arbetsmarknaden, som exempelvis Sverige och Tyskland, kan den höga flexibiliteten i lågkostnadsländer som Tjeckien, Ungern och Estland mycket väl vara ytterligare ett skäl till att flytta produktion till dessa länder.¹⁴

En annan faktor som är direkt relaterad till produktionskostnaden är den omfattning av skatter som ett företag möter. Låga skatter på exempelvis vinster, inkomster och energi kan vara ett betydelsefullt motiv för företag som överväger att flytta produktion utomlands. Dessutom kan det ge företag i lågkostnadsländer en viktig konkurrensfördel i den hårda konkurrensen på världsmarknaden för exempelvis insatsvaror.

Bolagsskattenivån i de nya EU-länderna ligger på i genomsnitt 21 procent. Därtill bör noteras att det finns ett starkt tryck nedåt på denna skatt i flera av dessa länder. Detta kan jämföras med en bolagsskattenivå på 28 procent i Sverige, vilket är förhållandevis lågt jämfört med EU-snittet på 31 procent.

Bolagsskattenivån är något högre i Kina, där skatten uppdelas på en statlig del (30 procent) och en lokal del (3 procent). Den statliga skatten kan vidare reduceras till 15 procent om företaget är beläget i någon av de *särskilda ekonomiska zoner* (SEZ) och till 24 procent om företaget är beläget i en rad andra regioner, som exempelvis Peking. Vidare finns det en möjlighet för beslutsfattare på provinsnivå att antingen reducera eller helt bortse från den lokala skatten på 3 procent.¹⁵

Bolagsskatten i de nya EU-länderna, Kina, Indien och Sverige, 2004

	Bolagsskattenivå (procent)
Litauen	13/15
Lettland	15
Cypern	15
Ungern	16
Polen	19
Slovakien	19
Slovenien	25
Estland	26
Tjeckien	28
Malta	35
Kina	33
Indien	36
Sverige	28

Källa: KPMG, Lowtax.net

Utflyttningens nettoeffekter

Enligt ett konventionellt handelsteoretiskt ramverk bör den samhällsekonomiska vinsten av in- och utflyttning av produktion mellan länder vara större än den samhällsekonomiska kostnaden, såväl på en global basis som på en nationell basis. Detta förutsätter emellertid att handelseffekterna inte förvrängs av den ekonomiska politiken, samt att alla länder är kapabla att till fullo använda sina komparativa fördelar.

¹⁴ The Global Competitiveness Report, 2002-2003, World Economic Forum, Oxford University Press, 2003.

¹⁵ KPMG's Corporate Tax Rate Survey – January 2004.

Den kanadensiska nationalekonomen Sven W. Arndt har på ett teoretiskt plan analyserat de samhällsekonomiska effekterna av så kallad *offshore outsourcing*, det vill säga den typ av utflyttning som karakteriseras av att företag överlåter verksamhet till externa leverantörer i utlandet. Enligt Arndt leder utflyttning av produktion från arbetsintensiva industrier till ökad sysselsättning i det ursprungliga landet genom att det skapas fler arbeten inom övriga sektorer än vad som försvinner till följd av utflyttningen. Offshore outsourcing gör det med andra ord möjligt för företag att stärka sina konkurrensfördelar gentemot utländska rivaler i marknaden för färdiga produkter. Detta resulterar vidare i att så väl sysselsättning som löner ökar i såväl det kapitalintensiva importerande landet som det arbetsintensiva exporterande landet.¹⁶

McKinsey Global Institute har i två olika rapporter gjort uppskattningar på de samhällsekonomiska nettoeffekterna av utflyttning av produktion för USA respektive Tyskland. För varje USD som amerikanska företag spenderar på utflyttning ökar värdet för den globala ekonomin med mellan 1,45 och 1,47 USD. Samtidigt som 78 procent av värdeökningen, mellan 1,12 och 1,14 USD, bevaras i USA går 22 procent till det land dit produktionen flyttas.¹⁷

En förklaring till den positiva nettoeffekten för den amerikanska ekonomin är den relativt höga återanställningsgraden. Enligt den amerikanska nationalekonomen Lori Kletzer hade 69 procent av dem som förlorade sina arbeten, i andra sektorer än tillverkningsindustrin, till följd av konkurrens från andra länder funnit ett nytt jobb inom sex månader under perioden 1979 till 1999. Inom tillverkningsindustrin var siffran något lägre, cirka 65 procent. Bland de sektorer inom tillverkningsindustrin som ansågs vara särskilt hårt konkurrensutsatta var återanställningsgraden 63 procent¹⁸; hälften av dem som hittade nytt jobb inom sex månader fortsatte arbeta inom tillverkningsindustrin och hälften började arbeta inom någon annan sektor. Vidare fann 27 procent av dessa ett nytt arbete inom en vecka.¹⁹

De samhällsekonomiska vinsterna av utflyttningen behöver dock inte nödvändigtvis väga tyngre än de samhällsekonomiska kostnaderna. Enligt McKinsey Global Institute:s beräkningar är nettoeffekterna negativa för Tyskland. För varje euro som tyska företag spenderar på utflyttning kommer enbart 80 cent den tyska ekonomin till godo. Den främsta anledningen till den negativa nettoeffekten är den låga återanställningsgraden i Tyskland, vilken McKinsey uppskattar kan vara så låg som 40 procent.²⁰

I Sverige publicerar varken Statistiska Centralbyrån (SCB) eller Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) någon statistik över återanställningsgraden på den svenska arbetsmarknaden. Den öppna arbetslösheten uppgick under fjärde kvartalet 2004 till lite drygt 5 procent av arbetskraften. Av dessa hade cirka en tredjedel varit arbetslösa längre än sex månader. Utöver den öppna arbetslösheten var cirka 3

---

¹⁶ S.W. Arndt, *Globalization and the Open Economy*, North American Journal of Economics and Finance, 8 (1), 1997, s. 71-79.

¹⁷ McKinsey Global Institute, *Offshoring: Is It a Win-Win Game?*, McKinsey & Company, August 2003.

¹⁸ Bland dessa sektorer återfinns bland annat textil-, beklädnads- och läderindustri, radio och TV-industri, lek-saksindustri och industri för sportartiklar.

¹⁹ L. Kletzer, *Trade-related Job Loss and Wage Insurance: A Synthetic Review*, June 1, 2003. Santa Cruz Center for International Economics. Paper 02-28.

²⁰ McKinsey Global Institute, *Can Germany Win from Offshoring?*, McKinsey & Company, July 2004.

procent sysselsatta i konjunkturberoende arbetsmarknadspolitiska program, vilket innebär att den totala arbetslösheten uppgick till 8 procent av arbetskraften.²¹ Detta kan jämföras med en arbetslöshet på 5,4 procent i USA och 10,8 procent i Tyskland under samma period.²²

AMS presenterade i slutet på 2003 en studie över arbetsmarknadssituationen för människor som tidigare varit anställda inom telekomsektorn. Bland annat visade det sig att av dem som förlorade sina jobb inom telekomsektorn 2001 hade enbart 48 procent funnit ett nytt jobb 1,5 år senare. Av dessa 48 procent var vidare tre fjärdedelar inte längre sysselsatta inom telekomsektorn.²³

En enkel analys utifrån McKinsey Global Institute:s beräkningar av utflyttningsnettoeffekter tillämpat på den svenska ekonomin skulle kunna se ut på följande vis. Vi antar att de totala kostnadsbesparingarna för svenska investerare av att företag flyttar produktion utomlands uppgår till 52 öre per utflyttad krona. Detta är något lägre än de besparingar som amerikanska investerare gör, då en större andel av den svenska utflyttningen går till Central- och Östeuropa snarare än Asien där arbetskraftskostnaderna är betydligt lägre. Dock antar vi en något högre kostnadsbesparing för Sveriges del jämfört med McKinsey:s antagande för Tyskland. Vidare antar vi att 5 öre av kronan kommer tillbaka till svenska företag i form av ökad import av varor och tjänster från leverantörer i utlandet, samt att 4 öre kommer tillbaka i form av vinståterhämtning till svenska moderbolag.²⁴ Den direkta vinsten hamnar således på 61 öre per utflyttad krona.

Därutöver tillkommer en indirekt vinst då en del av dem som förlorat arbete återanställs. Med hänsyn tagen till den relativt svaga utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden, den höga andelen långtidsarbetslösa, samt den låga återanställningsgraden inom telekomsektorn de senaste åren, finns det anledning att tro att den genomsnittliga återanställningsgraden är betydligt lägre i Sverige inom den konkurrensutsatta industrin än i USA.²⁵ Vi antar att 50 procent av den arbetskraft som förlorar sitt jobb finner nytt arbete inom sex månader till en genomsnittlig lön på 98 procent av den tidigare lönen.²⁶ Om cirka 70 öre av den utflyttade kronan tidigare gick till löneutbetalning uppstår därmed ett värde av den återanställda arbetskraften om

Utflyttnings effekter för den svenska ekonomin
För varje krona av utflyttad produktion förlorar Sverige 5 öre

Kostnadsbesparingar till investerare och konsumenter	0,52 SEK
Ökad import av svenska varor/tjänster från leverantörer i utlandet	0,05 SEK
Vinståterhämtning	0,04 SEK
Direkt vinst till svensk ekonomi	0,61 SEK
Värde av återanställd arbetskraft (indirekt vinst)*	0,34 SEK
Potentiell nettoeffekt på svensk ekonomi	0,95 SEK

* Vi antar här en återanställningsgrad på 50 procent efter sex månader, samt att den nya lönen i genomsnitt är 98 procent av den tidigare lönen. Vidare antas att 70 öre av varje krona som försvinner utomlands då produktionen flyttas tidigare gick till lönebeta

Källa: Svenskt Näringsliv

²¹ Arbetskraftsundersökningarna 4:e kvartalet 2004, Statistiska Centralbyrån.

²² Bureau of Labor Statistics respektive Deutsche Bundesbank.

²³ Slutrapport från Telekomgruppen, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), november 2003.

²⁴ Enligt McKinsey förväntas värdet av USA:s export öka något mer än värdet av Tysklands export, då USA:s export är mer inriktad mot högteknologiska produkter. Även Sveriges export är mindre högteknologiskt inriktad än USA:s, men vi antar trots det att värdet av Sveriges export ökar i linje med USA:s då den svenska ekonomin har en högre exportandel.

²⁵ Cirka en tredjedel av de arbetslösa har, vilket nämndes ovan, varit utan arbete i över sex månader i Sverige. Motsvarande uppgift för USA hamnar avsevärt lägre; cirka en femtedel av de arbetslösa har där varit utan arbete i över sex månader enligt Bureau of Labor Statistics (*Employment Situation January 2005*).

²⁶ Enligt McKinsey uppgår den genomsnittliga lönen för de som blivit återanställda inom sex månader i USA till 96,2 procent av den tidigare lönen. McKinsey Global Institute, *Offshoring: Is It a Win-Win Game?*, McKinsey & Company, August 2003. Vi antar att denna lön är något högre i Sverige till följd av en mer sammanpressad lönestruktur.

34 öre.

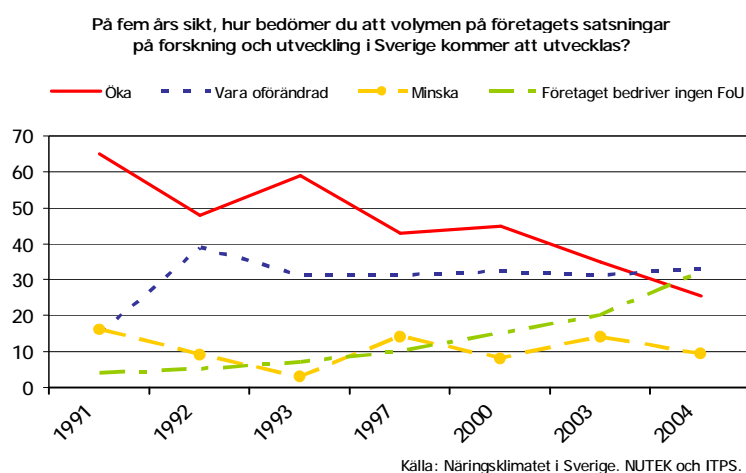
Enligt räkneexemplet uppgår den potentiella nettoeffekten för svensk ekonomi till 95 öre för varje utflyttad krona, vilket innebär en förlust om 5 öre per utflyttad krona. Även om den här typen av beräkningar bör beaktas med viss försiktighet finns det anledning att tro att nettoeffekterna av utflyttningen är mindre fördelaktiga för den svenska ekonomin än för den amerikanska ekonomin och kanske rentav negativa.

Omvandling kräver nya och växande företag i Sverige

Den stigande omfattningen av utflyttning av produktion från Sverige till andra länder är ett tecken på att den svenska ekonomin för närvarande befinner sig mitt i en strukturomvandling. En dylik omvandling kan mycket väl medföra betydande positiva samhällsekonomiska nettoeffekter, men dessvärre finns även risken för att nettoeffekterna blir negativa.

För en fungerande strukturomvandling av den svenska ekonomin krävs att utflyttningen av verksamhet besvaras av en åtminstone lika stor expansion av verksamhet i Sverige. Detta kan ske dels genom att de företag som finns kvar i landet expanderar, dels genom en inflyttning av företag från andra länder och dels genom tillkomsten av nya företag i Sverige. Vidare krävs att den inhemska produktionsökningen följs av en stigande sysselsättning, så att de som tidigare förlorat arbete kan erbjudas nya jobb.

Vid jämförelser över olika ekonomiers forsknings- och utvecklingsintensitet ligger Sverige i regel mycket bra till.²⁷ Ny forskning visar också att det kan löna sig att koncentrera en stor andel forskning och utveckling till relativt små länder, trots att produktionen av högteknologiska produkter flyttas ut från landet.²⁸ Frågan är emellertid om Sveriges hittills starka position avseende forskning och utveckling kan bevaras inom överskådlig framtid.

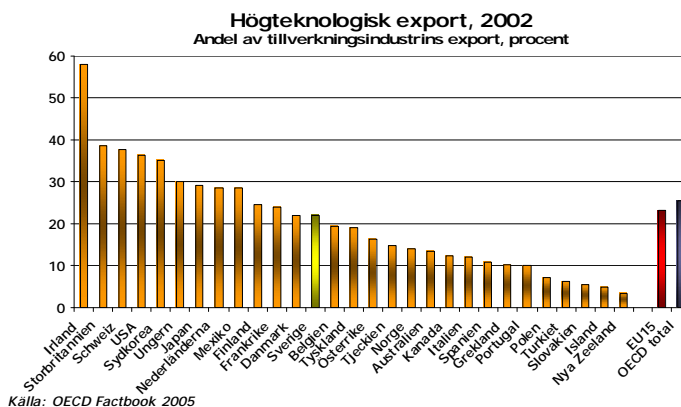
ITPS och NUTEK genomför sedan många år en undersökning av svenska företags syn på näringslivsklimatet. En återkommande fråga är hur företagen bedömer att deras satsningar på forskning och utveckling kommer utvecklas under de närmaste fem åren. Av statistiken att döma är det tydligt att det har skett ett strukturellt skift på detta

²⁷ I OECD:s publikation *Main Science and Technology Indicators (MSTI): 2004/2 edition* ligger exempelvis Sverige bäst till bland OECD-länderna avseende utgifter för forskning och utveckling, som andel av BNP, för år 2003, med en FoU-andel på drygt 4 procent av BNP.

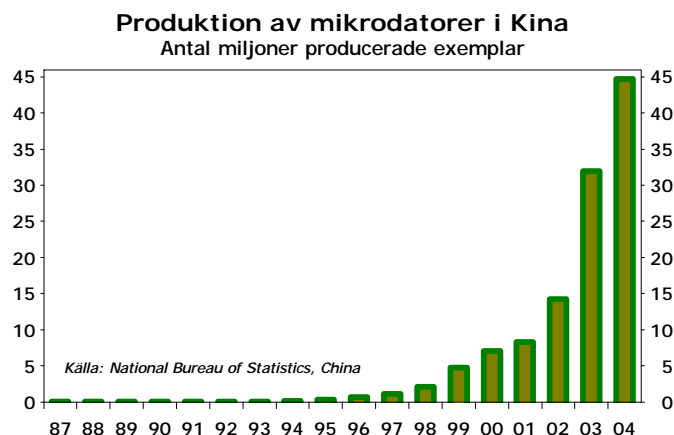
²⁸ Detta förutsätter dock att kostnaden för välutbildad arbetskraft är lägre i små länder än i de länder där den slutliga produktionen sker. *Location of R&D and High-Tech Production by Vertically Integrated Multinationals*, K. Ekholm och K. Hakkala, Working Paper, No 616, IUI, 2004.

område. I början av 1990-talet bedömde cirka 65 procent av företagen att satsningarna på forskning och utveckling skulle öka de närmaste fem åren. I fjol hamnade siffran väsentligt lägre, enbart 25 procent av företagen bedömde att satsningarna skulle öka. Samtidigt har den andel företag som inte bedriver någon forskning och utveckling stigit markant under perioden, från knappt 5 procent 1991 till drygt 30 procent 2004. Denna statistik rimmar således illa med föreställningen om att den svenska ekonomin, medelst stora satsningar på forskning och utveckling, kommer förflytta sig uppåt i produktionens värdekedja.

Under slutet av 1990-talet, då den svenska informations- och telekommunikationssektorn växte som starkast, växte det fram en bild av den svenska ekonomin som mycket högteknologisk jämfört med andra länder. I samband med att den så kallade IKT-bubblan sprack har dock dessa sektorer tappat i tillväxt. Enligt OECD:s statistik över medlemsländernas grad av högteknologisk export ligger Sverige nu mer eller mindre i mitten av klungan.²⁹

Samtidigt är konkurrenssituationen avsevärt hårdare idag än för bara några år sedan, inte minst då produktion av högteknologiska varor och tjänster ökar i snabb takt i flertalet lågkostnadsländer. Den kinesiska produktionen av mikrodatorer har exempelvis stigit med hela 850 procent de senaste fem åren.

För att Sverige ska kunna återta en ledande position på världsmarknaden för högteknologiska produkter behövs ett generellt sett förbättrat investeringsklimat kombinerat med goda avkastningsmöjligheter för forskning och utveckling. Detta skulle med största sannolikhet inte bara stimulera till expansion bland befintliga företag, utan även innebära att fler utländska företag valde att etablera sig i Sverige.

Högteknologisk produktion är emellertid i regel kapitalintensiv snarare än arbetsintensiv. För att sysselsättningen inte ska påverkas negativt vid en strukturomvandling av den svenska ekonomin är det därför viktigt att även andra sektorer, inte minst tjänstesektorn, får möjlighet att expandera. Detta kan i sin tur underlättas av en växande tillkomst av nya företag. Dessvärre har andelen egenföre-

²⁹ Enligt OECD definieras en industrisektor som högteknologisk utifrån sektorns direkta och indirekta forsknings- och utvecklingsintensitet. Källa: OECD Factbook 2005.

tagare minskat trendmässigt de senaste 15 åren³⁰ och nyföretagandet är lägre i Sverige än i 15 av de 20 rikaste OECD-länderna.³¹

Slutsatser

Sverige är ett i väldigt hög grad globaliserat land, vilket bland annat illustreras av den höga exportandelen, industrins växande import av insatsvaror och faktumet att fler och fler svenska företag flyttar verksamhet utomlands. Sveriges framgång har historiskt varit att den ekonomiska politiken anpassats efter rådande förutsättningar, vilket inneburit att svenska företag fått möjlighet att ta vara på de vinster som globaliseringen medfört.

McKinsey Global Institute uppskattar att de samhällsekonomiska effekterna av utflyttningen är betydande positiva för ett land som USA, då en relativt stor andel av dem som förlorar jobb återanställs relativt snabbt. För länder med en lägre flexibilitet på arbetsmarknaden, som exempelvis Tyskland, tenderar dock utflyttningens nettoeffekter snarare att bli negativa.

Mycket pekar på att den svenska arbetsmarknaden är långt ifrån så flexibel som den amerikanska. Exempelvis har drygt 30 procent av de arbetslösa i Sverige varit utan arbete längre än sex månader, vilket kan jämföras med en motsvarande siffra på runt 20 procent i USA. I dagsläget finns en uppenbar risk att den accelererande utflyttningen av produktion till lågkostnadsländer resulterar i negativa samhällsekonomiska nettoeffekter till följd av de konsekvenser utflyttningen får på den svenska arbetsmarknaden. Enligt en analys av de svenska nettoeffekterna, utifrån McKinsey Global Institute:s beräkningar för USA och Tyskland, uppgår den potentiella nettoeffekten för svensk ekonomi till 95 öre för varje utflyttad krona. Detta innebär med andra ord en förlust om 5 öre per utflyttad krona.

Så behöver inte vara fallet. Vid en fungerande strukturomvandling av den svenska ekonomin bör den produktion som flyttas utomlands ersättas av ny produktion samtidigt som de jobb som försvinner ersätts av nya arbeten i Sverige. Detta förutsätter emellertid att den ekonomiska politiken anpassas för att svenska företag på bästa sätt ska kunna ta vara på de möjligheter som globaliseringen medför.

Även om det inte är möjligt att konkurrera med lågkostnadsländer genom att reducera kostnaderna för arbete är det viktigt att hålla ökningarna av arbetskraftskostnaderna på hållbara nivåer. Samtidigt bör marginaleffekterna, och därmed incitamenten, av att återanställas stärkas. Detta kan ske genom en ökad skillnad mellan arbetslöshetsersättning och nettoinkomst från arbete. Det måste löna sig att arbeta. Sysselsättningen bestäms emellertid inte enbart av utbudet på arbete. Efterfrågan på arbete kan förbättras genom att sänka den anställ-

---

³⁰ *Färre företagare än någonsin tidigare i Sverige - rekordmånga vilande företag*, S. Fölster och A. Rydeman, Svenskt Näringsliv, 2004.

³¹ Andelen nyföretagare är i Sverige cirka 4 procent, vilket kan jämföras med Island och USA där andelen är drygt 11 procent. Norge har en andel på cirka 8 procent och Danmark en andel på drygt 6 procent. Värdena anger andelen av befolkningen mellan 18-64 år som är involverade i startandet av ett nytt företag eller är ägare/företagsledare i ett aktivt företag som är yngre än 42 månader. Källa: *Global Entrepreneurship Monitor 2003*, Executive Report, 2004.

ningskostnad som företagare möter, exempelvis genom sänkta arbetsgivaravgifter och en moderniserad arbetsmarknadslagstiftning.

Ett kapital- och humankapitalintensivt land som Sverige har en komparativ fördel i kapitalintensiv produktion. Enligt ITPS och NUTEK:s undersökningar av det svenska näringsklimatet har dessvärre andelen företag som bedömer att de kommer att öka sina satsningar på forskning och utveckling sjunkigt kraftigt de senaste 15 åren. Det finns därför en risk i att ta svenska företags nutida stora satsningar på forskning och utveckling för givet. Ett generellt sett förbättrat investeringsklimat och mer gynnsamma avkastningsmöjligheter för forskning och utveckling skulle kunna bidra till att stärka Sveriges position på det området.

På en bredare nivå borde det vara av högsta vikt att förbättra klimatet för det svenska näringslivet. Över hälften av de 50 största svenska företagen startades före första världskriget och enbart ett av de 50 största företagen har startats efter 1970.³² Sverige är utan tvekan i behov av en ny blomstring av entreprenörskand. Med ett högre nyföretagande skulle den svenska ekonomin bättre kunna utnyttja sina komparativa fördelar, möjliggöra för fler människor att ta del på arbetsmarknaden, och därmed kunna klara sig genom strukturomvandlingen som en klar vinnare. Det har varit möjligt förr och det borde vara möjligt såväl idag som imorgon.

---

³² Tele2 startades 1993 av Jan Stenbeck och är idag det största paneuropeiska varumärket inom telekommunikation.

Referenser

Arbetsmarknadsstyrelsen, Slutrapport från Telekomgruppen, november 2003.

Arndt, Sven W., Globalization and the Open Economy, North American Journal of Economics and Finance, 8 (1), 1997.

Bureau of Labor Statistics, Employment Situation January 2005.

Ekholm, Karolina, och Hakkala, Katariina, Location of R&D and High-Tech Production by Vertically Integrated Multinationals, Working Paper, No 616, IUI, 2004.

Eurostat Structural Indicators.

<http://forum.europa.eu.int/irc/dsis/structind/info/data/index.htm>.

Eurostat, Labour Costs in Europe 1996 - 2002, Statistics in focus, Population and social conditions, 9/2004.

Fölster, Stefan, och Rydeman, Anders, Färre företagare än någonsin tidigare i Sverige - rekordmånga vilande företag, Svenskt Näringsliv, 2004.

Heckscher, Eli, The Effect of Foreign Trade on Distribution of Income, Ekonomisk Tidskrift, 1919, omtryckt i H.S. Ellis and L.A.Metzler (eds.), A.E.A., Readings in the Theory of International Trade, 1949.

IMD World Competitiveness Yearbook 2003, Institute for Management Development, 2003.

ITPS, Svenskägda koncerner med verksamhet i utlandet 2002, S2004:003.

ITPS, Utlandsägda företag - ekonomiska uppgifter 2001-2002, S2004:006.

Kletzer, Lori, Trade-related Job Loss and Wage Insurance: A Synthetic Review. Santa Cruz Center for International Economics, Paper 02-28, 2003.

KPMG's Corporate Tax Rate Survey - January 2004.

Labour Bureau Government of India. Average daily earnings of workers in various rounds of occupational wage surveys, and Scheduled Employments in Central/State/Union Territory and Range of Minimum Wages as on June 12, 2001. <http://www.labourbureau.nic.in>.

LO Danmark, Ugebrevet A4, 31januari, nr. 4, 2005.

McKinsey Global Institute, Can Germany Win from Offshoring?, McKinsey & Company, July 2004.

McKinsey Global Institute, Offshoring: Is It a Win-Win Game?, McKinsey & Company, August 2003.

OECD Factbook 2005: Economic, Environmental and Social Statistics, 2005.

OECD, Main Science and Technology Indicators (MSTI): 2004/2 edition.

Ohlin, Bertil, Interregional and International Trade, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1933.

Reynolds, Paul D., Bygrave, William D., Autio, Erkki, The Global Entrepreneurship Monitor 2003, Executive Report, 2004.

Statistiska Centralbyrån, Arbetskraftsundersökningarna 4:e kvartalet 2004.

Svenskt Näringsliv, Rekryteringsenkäten 2004/2005, Vart tar jobben vägen? - obalans på arbetsmarknaden, mars 2005.

World Economic Forum, The Global Competitiveness Report, 2002-2003, 2003.